

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Sigrid Nunez
WHAT ARE YOU GOING THROUGH

Copyright © 2020 by Sigrid Nunez.

By arrangement with the Author.

All rights reserved.

Translation Copyright © 2026 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-06109-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

**SIGRID
NUNJEZ**

ŠTA TE MUČI

Preveo Mirko Bižić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2026.

PRVI DEO

*Ljubav prema bližnjem u samoj svojoj suštini jednostavno
znači da ga možemo pitati: „Šta te muči?“*

Simon Vej

I

Otišla sam da slušam tog čoveka kako govori. Događaj je organizovan u studentskom kampusu. Čovek je bio profesor, ali predavao je na drugom fakultetu, u drugom delu zemlje. Bio je poznati pisac koji je, ranije te godine, dobio međunarodnu nagradu. I mada je događaj bio otvoren za javnost i ulaz besplatan, sala je bila samo dopola puna. Ja lično ne bih bila u publici, ne bih čak bila ni u tom gradu, da nije bilo jedne slučajnosti. Moja prijateljica lečila se u tamošnjoj bolnici, specijalizovanoj za upravo taj rak od koga je ona bolovala. Došla sam da posetim prijateljicu, veoma dragu staru prijateljicu koju nisam videla nekoliko godina i koju, s obzirom na težinu njene bolesti, možda nikada više neću videti.

Bila je treća nedelja septembra 2017. Rezervisala sam sobu preko sajta *Airbnb*. Žena koja je izdavala sobu bila je bibliotekarka u penziji, udovica. Sa njenog profila na sajtu znala sam da je takođe majka četvoro dece, baka šestoro unučadi, i da njeni hobiji uključuju kuvanje i odlaske u pozorište. Živela je na gornjem spratu male stambene zgrade neka tri kilometra od bolnice. Stan je bio čist i uredan i blago je mirisao na kumin. Gostinska soba bila je uređena na način za koji se većina ljudi izgleda slagala da će učiniti da se osoba oseća kao kod kuće: mekani ćilimi, krevet sa bedemom od jastuka i debelim dušekom, stočić sa keramičkim bokalom punim sušenog cveća i, na noćnom ormariću, gomila kriminalističkih romana u mekom povezu. Ona vrsta mesta na kome se nikada ne osećam kao kod kuće. Ono što većina ljudi naziva udobnim – *gemütlich*^{*}, ušuškano – za druge je neprijatno i guši ih.

Obećano je da će tu biti i mačka, ali ja joj nisam videla ni traga. Tek kasnije, kada je bilo vreme da krenem, saznala sam da je u vreme između mog rezervisanja sobe i mog boravka u njoj, mačka domaćice uginula. Ona mi je ovu vest saopštila kratko, odmah prelazeći na drugu temu, kako ne bih mogla da je pitam nešto o tome – što sam, u stvari, nameravala da

---

^{*} Nem. – prijatno, veselo. (Prim. prev.)

uradim jer me je nešto u njenom ponašanju navodilo da pomislim kako ona želi da je to pitam. I palo mi je na pamet da je možda nisu emocije navele da tako promeni temu, već pre briga da bih kasnije mogla da napišem prigovor: *Depresivna domaćica previše priča o mrtvoj mački*. To je vrsta komentara koju sve vreme vidate na sajtu.

U kuhinji, dok sam pila kafu i jela grickalice sa poslužavnika koji mi je domaćica ostavila na stolu (dok se ona, kao što je i bilo preporučeno za one koji izdaju sobe preko *Airbnb*, povukla u svoju sobu), proučavala sam tablu od plute na koju je postavila obaveštenja za goste o zbivanjima u gradu. Izložba japanskih grafika, sajam umetnosti i zanata, gostovanje kanadske plesne trupe, džez festival, karipski kulturni festival, raspored događaja u lokalnoj sportskoj areni, čitanje književnih dela. A te večeri, u pola osam, pisac ima prezentaciju i drži govor.

Na fotografiji je izgledao grubo – ne, „grubo“ je pregrubo. Nazovimo to strogim izgledom. Onaj izgled koji dobijaju mnogi stariji belci u određenim godinama: snežnobela kosa, kljunast nos, tanke usne, prodoran pogled. Kao ptice grablji-vice. Teško da je to privlačno. Teško da je to slika koja govori: *Molim te, dođi da me slušaš kako govorim. Voleo bih da budeš tamo!* Više je ličilo na: *Nemoj da sumnjaš, ja znam mnogo više nego ti. Trebalo bi da me slušaš. Možda ćeš onda znati šta je šta.*

Neka žena ga je predstavila. Dekanka ogranka fakulteta koji ga je pozvao da održi govor. Bila je poznat tip takve žene: otmenog akademskog izgleda, intelektualno zavodljiva. Neko ko se napreže da pokaže da, iako je pametna i obrazovana, iako je feministkinja i žena na istaknutom položaju, nije dama koja se traljavo oblači, nije dosadna štreberka, nije bespolna oštrokonda. Pa šta ako je već u nekim godinama. Pripijena suknja, visina potpetica, jarkocrvene usne i ofarbana kosa (jednom sam čula frizerku kako kaže: „Verujem da to mora da naruši ženine sposobnosti, ako misli da ima sedu kosu“), sve to govori: *I dalje sam poželjna za kresanje*. Vitkost koja skoro sigurno znači da je veći deo svakog dana gladna. Takvim ženama kroz glavu prolazi, sa nekom tužnom redovnošću, da *u Francuskoj* intelektualci mogu da budu seks-simboli. Iako takav simbol ponekad može biti neprijatan za gledanje (Bernar Anri Levi i njegove raskopčane košulje). Te žene pamte kako su bile mučene u devojačkim godinama, ne zbog svog izgleda, nego zbog svog mozga. „Muškarci se ne nabacuju devojkama sa naočarama“ zapravo je značilo pametnim devojkama, knjiškim tipovima, matematičarkama i zaludenicama za nauku. Vremena se menjaju. Ko sada ne voli naočare! Koliko je sada uobičajeno čuti da se muškarac hvali kako ga privlače pametne žene! Ili, kao što je jedan mladi glumac nedavno rekao: „Oduvek sam

osećao da su najprivlačnije žene one sa najvećim mozgom.“ Na to sam, priznajem, zakolotala očima tako jako da sam morala da zabacim glavu da se vrate na mesto.

Nikako ne može biti istinita priča, zar ne, kako je Toskanini izgubio strpljenje za vreme probe sa pevačicom sopranom, pa je dograbio njene velike grudi i povikao: „Kad bi samo ovo bio mozak!“

Kasnije je došlo ono: „Muškarci se ne nabacuju devojkama sa debelim dupetom.“

Mogu da ih vidim, ovog muškarca i ovu ženu, na večeri u organizaciji fakulteta koja će sigurno uslediti posle događaja, i koja će, s obzirom na to ko je on, sigurno biti otmena, u jednom od najskupljih restorana u ovom području, gde će njih dvoje verovatno sedeti jedno pored drugog. A naravno da će se žena nadati nekom intenzivnom razgovoru – ne samo ćaskanju – uz možda čak i malo flertovanja, ali za ovo će se ispostaviti da nije tako lako s obzirom na to kako će njemu pažnja stalno lutati na drugi kraj stola, na studentkinju na postdiplomskim studijama koja mu je dodeljena kao pratnja, odgovorna da ga sprovodi sa jednog mesta na drugo, uključujući i povratak u njegov hotel posle ove večere, i koja je, posle samo jedne čaše vina, sve smelije odgovarala na njegove česte i brze poglede svojim sopstvenim.

Čini se kao da bi to moglo da bude istina. Potražila sam na internetu. Ipak, prema nekim izveštajima, on zapravo nije uhvatio sopran pevačicu za grudi već je samo pokazao na njih.

Za vreme neizostavnog nabiranja govornikovih dostignuća, čovek je spustio pogled i namestio nelagodan izraz lica glumeći skromnost, što sumnjam da je ikoga obmanulo.

Da su ocene više zavisile od toga koliko zapamtim na predavanjima nego od učenja teksta iz knjiga, ja bih propala u školi. Ne gubim često koncentraciju kada nešto čitam ili slušam nekoga dok razgovara, ali predavanja bilo kakve vrste oduvek su mi predstavljala problem (najgori su mi pisci koji čitaju odlomke sopstvenih dela). Misli počinju da mi lutaju gotovo istog trenutka kad čovek započne govor. Osim toga, baš te večeri bila sam neuobičajeno rastrojena. Celo popodne provela sam u bolnici sa svojom prijateljicom. Bila sam izmordena od gledanja kako se pati, i od pokušaja da ne dozvolim da me njeno stanje savlada i da to postane jasno vidljivo za nju. Suočavanje sa bolešću. Nikada nisam bila dobra ni u tome.

Zato su mi misli lutale. Lutale su od samog početka. Nekoliko puta izgubila sam nit u njegovom govoru. Ali teško da je to bilo važno, jer je njegov govor bio zasnovan na dugačkom članku koji je napisao za neki časopis, a ja sam pročitala članak kada je objavljen. Ja sam ga pročitala, i svi koje sam poznavala

takođe su ga pročitali. Moja prijateljica u bolnici ga je pročitala. Pretpostavljala sam da ga je pročitala i većina ljudi u publici. Palo mi je na pamet da su bar neki od njih došli jer su želeli da postave neka pitanja, da u raspravi čuju šta čovek ima da kaže, suštinu onoga sa čime su već bili upoznati iz članka. Ali čovek je doneo neuobičajenu odluku da ne odgovara ni na kakva pitanja. Večeras neće biti rasprave. Međutim, mi ovo nismo znali dok nije završio svoj govor.

Sve je završeno, rekao je. Citirao je drugog pisca, prevodeći ga sa francuskog: pre čoveka, šuma; iza njega, pustinja. Šta god mora da se uradi da se predupredi katastrofa, kakve god to bile mere ili žrtve, sada je jasno da čovečanstvu nedostaje volja, kolektivna volja, da ih preduzme. Svakom inteligentnom vanzemaljcu, naglasio je, mi bismo izgledali kao obuzeti željom za smrću.

Završeno je, ponovio je on. Nema više vere i utehe koje su održavale naraštaje i naraštaje, znanja da će, iako naše vreme kao pojedinca na zemlji mora da se završi, ono što smo voleli i što nam je bilo važno nastaviti da postoji, svet čiji smo bili deo će opstati – to vreme je završeno, rekao je. Naš svet i naša civilizacija neće opstati, zaključio je. Moramo da živimo i umremo sa ovim novim saznanjem.

Naš svet i naša civilizacija neće opstati, rekao je čovek, jer ne mogu da prežive mnoštvo sila koje smo sami usmerili na njih. Mi, sopstveni najgori neprijatelji, postavili smo sebe kao nepomične mete, dopuštajući da oružje koje može da nas višestruko sve poubija ne samo bude stvoreno, nego i dato u ruke egomanijaka, nihilista, ljudi bez empatije, bez savesti. Između našeg neuspeha da kontrolišemo širenje oružja za masovno uništenje i našeg neuspeha da sprečimo dolazak na vlast onih koji upotrebu takvog oružja ne samo mogu da zamisle već je ono možda za njih neodoljivo iskušenje, apokaliptični rat postaje sve verovatniji...

Kada nestanemo, nastavlja je čovek, koliko god možda lepo bilo misliti tako, neće nas zameniti rasa plemenitih i inteligentnih čovekolikih majmuna. Moguće je da je utešno zamišljati da bi, sa nestankom ljudi, planeta mogla da ima novu šansu. Avaj, kraljevstvo životinja osuđeno je na propast. Mada nijedno od zala neće biti njihovo delo, čovekoliki majmuni i sva ostala stvorenja nastradaće zajedno sa nama – odnosno ona koja ljudske aktivnosti već nisu uništile.

Ali recimo da nema nuklearne pretnje, pretpostavio je čovek. Recimo da, nekim čudom, ceo svetski nuklearni arsenal bude eliminisan preko noći. Zar i dalje ne bismo bili suočeni

sa opasnostima koje su stvorile generacije ljudske gluposti, kratkovidosti, i sposobnosti za samoobmanjivanje...

Industrijalci koji koriste fosilna goriva, dalje je govorio čovek. Koliko njih ima, koliko ima nas? Neverovatno je da mi, slobodni ljudi, građani demokratskih društava, nismo uspeli da ih zaustavimo, nismo uspeli da se suprotstavimo tim ljudima i njihovim političkim pomagačima koji tako marljivo rade na poricanju klimatskih promena. A samo pomislite da su ti isti ljudi već ubrali profite koji se računaju u milijardama, što ih čini nekim od najbogatijih ljudi koji su ikada živeli. Ali, kada se najmoćnija nacija na svetu svrsta na njihovu stranu, šepureći se na samom čelu poricanja, kakvu nadu planeta Zemlja uopšte ima! Zamisao da će mase izbeglica koje beže od nestašica hrane i čiste vode uzrokovanih globalnom ekološkom katastrofom naći saosećanje bilo gde dokle ih njihovo očajanje dovede je apsurdna, rekao je čovek. Nasuprot tome, uskoro ćemo videti nečovečnost jednog čoveka prema drugome u razmerama kakve nikada ranije nisu viđene.

Čovek je bio dobar govornik. Držao je *ajped* na govornici ispred sebe, na koji je s vremena na vreme spuštao pogled, ali, umesto da čita pravo sa ekrana, govorio je kao da je zapamtio svaki redak teksta. U tom pogledu ličio je na glumca. Dobrog glumca. Bio je veoma dobar. Nijednom nije zastao ili

zapeo na nekoj reči, ali nije ni zvučao kao da je sve unapred uvežbao. Talenat. Govorio je s autoritetom i bio je pre svega ubedljiv, očigledno siguran u sve što je kazao. Kao i u članku koji sam čitala i na kome je predavanje bilo zasnovano, podržavao je svoje izjave brojnim navodima. Ali takođe je bilo nečega u vezi sa njim što je govorilo da ga zapravo nije briga da li je ubedljiv. Nije to bilo pitanje mišljenja; ono što je on rekao bilo je neporeciva činjenica. Nema veze da li mu verujete ili ne. Budući da je već tako, učinilo mi se čudnim, učinilo mi se stvarno i istinski čudnim, što je uopšte držao taj govor. Mislila sam da će, pošto se obraća živim ljudima, ljudima koji su došli da ga čuju, upotrebiti drugačiji ton od onoga kog sam se sećala iz članka u časopisu. Mislila sam da ćemo ovog puta čuti neki ako ne optimističan, onda bar ne krajnje zloslutan pristup; bar nekakav znak koji upućuje ka nekom mogućem putu napred; mrvicu, makar to bila samo mrvica, nade. Nešto kao: *Pošto sam sada zadobio vašu pažnju, pošto sam vas sada žive prestravio, porazgovarajmo o onome što može da se uradi.* Zašto inače uopšte pričate sa nama, gospodine? Ovo su, bila sam sigurna, takođe morali da osećaju i drugi ljudi u publici.

Sajberterrorizam. Bioterorizam. Neizbežna sledeća velika epidemija gripa, za koju smo, isto tako neizbežno, nepripremljeni. Neizlečive ubilačke zaraze proistekle iz naše

neobuzdane upotrebe antibiotika. Uspon desničarskih režima po celom svetu. Normalizacija propagande i obmane kao političke strategije i osnove za politiku vlade. Nesposobnost da se porazi svetski džihadizam. Pretnje životu i slobodi – svemu vrednom imena civilizacije – cvetaju na sve strane, rekao je čovek. S druge strane, primetan je nedostatak sredstava za borbu protiv njih...

A ko može da veruje kako je koncentracija takve neizmerne moći u rukama nekoliko tehnoloških korporacija – da i ne pominjemo sistem masovnog nadzora od kojih njihov profit i dominacija zavise – može biti u najboljem interesu čovečanstva! Ko može ozbiljno da sumnja kako alatke tih kompanija jednog dana mogu postati neverovatno efikasna sredstva za ostvarivanje najbezobzirnijih ciljeva koje je moguće zamisliti! Ipak, koliko smo bespomoćni pred našim tehnološkim bogovima i gospodarima, dodao je čovek. To je dobro pitanje, rekao je: koliko tačno još opijata može da smisli Silicijumska dolina pre nego što sve bude gotovo. Kakav će život biti kada sistem osigura da pojedinac više nema čak ni mogućnost da odbije da ga svuda prate i neprekidno viču na njega i podbadaju ga kao životinju u kavezu. Opet, kako su ljudi koji navodno vole slobodu dopustili da se ovo dogodi? Zašto ljudi nisu besni zbog same pomisli na kapitalizam potpunog nadzora? Nasmrt

uplašeni velikim tehnološkim kompanijama? Vanzemaljac koji jednog dana bude proučavao naš pad opravdano bi mogao da zaključi: sloboda je bila nešto što je previše za njih. Oni bi radije bili robovi.

Neko ko je samo pročitao reči ovog čoveka, umesto da ga sluša i gleda dok govori, verovatno bi ga zamišljao potpuno drugačije od onoga kakav je zaista bio te noći. S obzirom na te reči, njihovo značenje, užasavajuće *činjenice*, taj neko verovatno bi zamišljao nekakvo pokazivanje emocija. Ne ove mirne, odmerene rečenice. Samo jednom sam primetila nagoveštaj osećanja: kada je govorio o životinjama, malo mu je zapelo u grlu. Za ljude izgleda da nije imao sažaljenja. S vremena na vreme prešao bi preko govornice po publici svojim pogledom ptice grabljivice. Kasnije sam pomislila da sam razumela zašto nije želeo da odgovara na pitanja. Da li ste ikada slušali pitanja i odgovore posle nekog predavanja da bar jedna osoba nije iznela neku nepromišljenu primedbu ili postavila nebitno pitanje koje ukazuje da nije slušala baš ništa od onoga što je govornik upravo rekao? Mogla sam da primetim kako bi, za ovog govornika, posle ovog govora, tako nešto bilo nepodnošljivo. Možda se plašio da će izgubiti živce. Jer, naravno, one su bile prisutne: ispod hladnoće i kontrole mogli ste da ih osetite. Duboke i vulkanski jake emocije. Koje bi, da je on

dopustio sebi da ih izrazi, pokuljale iz vrha njegove glave i sve nas spalile u pepeo.

Takođe je bilo nečeg čudnog, čak bizarnog, pomislila sam, u ponašanju publike. Bili su tako krotki pred tim mračnim prikazom svoje budućnosti, a reklo bi se čak još i mračnijim što se tiče budućnosti njihove dece. Takva mirna i ljubazna pažnja, kao da govornik nije opisivao vreme kada će, u jezivom izvrtaњу prirodnog poretka, prvo mladi zavideti starima – faza koja je već bila u toku, po njegovim rečima – a zatim živi mrtvima.

Kakva stvar da smerno sklopiš ruke pred njom, ali to je ono što smo uradili, mada pretpostavljam da bi bilo još čudnije da nismo – ali sada već trčim pred rudu.

Pre aplauza, pre kraja govora, čovek je pomenuo nešto što je u stvari izazvalo talasanje na toj glatkoj površini. U publici se začulo mrmljanje (na šta čovek nije obraćao pažnju), ljudi su se meškoljili na sedištima, i primetila sam da nekoliko njih odmahuje glavom. Iz jednog reda negde iza mene čula sam nervozni smeh neke žene.

Završeno je, opet je rekao on. Prekasno je, previše smo odgađali. Naše društvo je već postalo previše fragmentisano i disfunkcionalno da na vreme ispravimo katastrofalne greške koje smo napravili. A u svakom slučaju, ljudska pažnja nastavlja da luta. Ni ekstremne vremenske pojave koje se ponavljaju

iz jednog godišnjeg doba u drugo, ni rizik istrebljenja miliona životinjskih vrsta širom sveta, ne mogu da izguraju ekološko uništenje na vrh spiska briga naše zemlje. I koliko je tužno, do-
dao je, videti da mnogi u najkreativnijim i najobrazovanim druš-
tvenim klasama, oni od kojih smo mogli da se nadamo
inventivnim rešenjima, umesto toga prihvataju da se bave lič-
nim terapijama i pseudoreligijskim praksama koje propovedaju
izdvojenost, fokusiranje na sadašnji trenutak, prihvatanje svog
okruženja onakvim kakvo jeste, smirenost pred svetskim bri-
gama. (*Ovaj svet je samo senka, on je lešina, on je ništa, ovaj svet
nije stvaran, nemojte pogrešno da shvatite ovu halucinaciju kao
stvarni svet.*) Briga za sebe, oslobađanje sopstvenih svakodnevnih
bojazni, izbegavanje stresa: ovo su postali neki od najviših
ciljeva našeg društva, rekao je – viši, očigledno, od spasavanja
samog društva. Svesno usmereni bes je samo još jedno skretanje
pažnje, naglasio je. *Naravno* da treba da budemo pod stresom.
Treba da budemo potpuno *obuzeti* strahom. Pažljiva medita-
cija može pomoći čoveku da se mirno suoči sa utapanjem u
ravnodušnost, ali to neće učiniti baš ništa da održi *Titanik* na
površini. Ni individualni naponi za dostizanje unutrašnjeg mira
ni saosećajan stav prema drugima nisu ono što bi moglo da
vodi do blagovremene preventivne akcije, već radije kolektivna,
fanatična, preterana opsednutost predstojećom kataklizmom.